

KRE BTK Pszichológiai Intézet

Szociálpszichológia műhelymunka

Dr. Kiss Paszkál

**A SZAKMAI IDENTITÁS/AZONOSULÁS ÉS A MIGRÁCIÓS SZÁNDÉK
LEHETSÉGES ÖSSZEFÜGGÉSEI**

Készítette: Dér Csilla Ilona

Neptun-kód: EZTL8L

Pszichológia BA nappali

2015/2016. őszi félév

Absztrakt

Az alábbi kutatás a szakmai azonosulásnak a migrációs szándékkal való lehetséges összefüggéseit vizsgálja a 18–35 éves korosztályban. A szakmai identitás erősségét a szakmai kollektív önértékelés, a saját főiskolai/egyetemi tanulmányi átlag, a tudományos hallgatói tevékenységekben való részvétel, a nyelvtudás, valamint az Erasmus diákcseraprogramban való részvétel mentén határoztuk meg. A kutatás alapfeltevése szerint a magasabb szakmai azonosulással jellemezhető fiatalok inkább tervezik a külföldön való tanulást, munkát vagy tartós letelepedést, hogy szakmai ambícióikat megvalósíthassák. A kutatás a hallgatott/végzett szakma jellege szerint is vizsgálja a migrációs terveket. Az eredmények szerint a szakmai identitás egyes elemei, így a szakmai kollektív önértékelés, a nyelvtudás, az Erasmus-részvétel és a tanulmányi átlag valóban hatással lehet a migrációs tervekre, de csak a behatárolható időtartalmúakra, a tartós letelepedési szándékot nem érintik.

1. Szakirodalmi háttér

1. 1. Szakmai identitás/azonosulás

Az identitással kapcsolatos gazdag szakirodalomban kevés írás foglalkozik kifejezetten a szakmai identitással („professional identity/identification”) (vö. Pálinkó 2009a: 56), különösen empirikus kutatás keretében. Kivételt képez például Holmes (2006), aki a narratív identitás elmélete felől közelíti meg a témát, munkahelyi anekdotákat tartalmazó spontán beszélgetéseket elemez részletesen, elsősorban a gender(identitás)sal összefüggésben.

Tajfel (1978), illetve Tajfel és Turner (1979) társasidentitás-elméletében az egyéni identitást a csoporttagságból vezeti le, tehát alapvetően csoportidentitásként határozza meg. Ezáltal a szakmai identitás is egyfajta társas, avagy csoportidentitásként ragadható meg, mivel egy munkahelyi (gyakorlat)közösséghez kapcsolódó csoporttagságból fakad (Dorrington 2011–2012: 169). A szakmai identitás tehát úgy határozható meg, mint az egyén identitásának az a része, amelyet a saját szakmai csoportjához való tagságához kapcsolódik. A szakmai identitás az egyén egész életén át alakul, a szakma gyakorlása közben szerzett tapasztalatok folyamatosan beleépülnek (Super 1963, idézi Tóth 2006: 30). Emellett kontextuális tényezőkhöz való kötődése miatt igen képlékeny (Clarke, Hyde & Drennan 2013, Richards 2006). A szakmai identitás egyes kutatók szerint nem annyira a jelenre, mint inkább a jövőre irányul („kivé akarok válni”) (Clarke 2013 et al: 9).

A szakmai identitás kapcsolatba hozható a szervezeti identitással („organizational identity”) és elkötelezettséggel is (Kiss – Sinka – Czabán 2012), sokszor együtt említik a kettőt. Egyes megközelítések szerint szembeállíthatók egymással (Hekman et al 2009); mások viszont a szakmai identitástól eltérő, de azt ki nem záró jelenséggé határolják el a szervezeti identitást. Az utóbbi fogalmat több kutató elsősorban a döntéshozóként dolgozókra vonatkoztatja, akik a szervezettel azonosulva olyan alternatívákat választanak, amelyek az adott szervezet érdekeit a leginkább szolgálják (Cheney and Tompkins, 1987, ehhez kapcsolható a szervezettudományban a szervezeti identitásnak az a felfogása, amely azt a vállalati személyiséggel – „corporate personality” – azonosítja, l. Dörnyei – Bauer 2014). A kettő tehát nem szükségszerűen esik egybe, és eltérő pályákon is mozoghat, mint azt Hekman és munkatársai is kimutatták: lehetséges, hogy az egyén erősen azonosul a szakmájával, de csak kevésbé a munkahellyel/szervezettel, ahol/aminek dolgozik. Ugyanakkor erősítheti is az egyik a másikat: az erős szakmai azonosulás növelheti a szervezet iránti elköteleződés („organizational commitment”) fokát (Loi, Hang-yue & Foley 2004, Bamber & Iyer 2002).

Az egyén személyes önértékelése („self-esteem”) a társas identitás hajtóereje. Tajfel és Turner (1979) szerint a pozitív önértékelés fenntartásához a személyek olyan csoportot keresnek, amelyben ez lehetséges. Az egyének folyamatosan értékelik csoportjukat más csoportokhoz képest, és ha nem sikerült pozitív identitáshoz jutniuk általuk, elhagyják, vagy pozitívan igyekeznek megkülönböztetni csoportjukat. Abrams és Hogg (1988) alacsony-közepes erősségű korrelációt talált a kezdeti önértékelés és a csoport előnyben részesítése között (Kiss 2012: 358), vagyis az önértékelés növekedéséhez az adott csoportok közti versengés és elkülönülés vezet.

A szakmai azonosulás a kollektív önértékeléssel („collective self-esteem”) is összefüggésbe hozható. A Luhtanen és Crocker (1992, ill. Crocker – Luhtanen 1990) bevezette fogalom azt mutatja meg, hogyan kapcsolódik az egyén az adott csoporthoz. A kollektív önértékelés négy tényezőből áll (Kiss 2012: 359; Kiss, Sinka és Czabán 2012: 40):

1. személyes kollektív önértékelés: a saját csoport pozitív értékelése;
2. azonosulás a csoporttal: mennyire fontos az egyén énképe szempontjából a csoporttagság;
3. tagsági kollektív önértékelés: mennyire tartja magát az egyén jelentős csoporttagnak;
4. nyilvános önértékelés: mit gondol az egyén, mások hogyan értékelik a csoportját.

Luhtanenék azt találták, hogy a magas kollektív önértékelés növeli a csoport iránti elfogultságot, míg a személyes önértékelés (l. Rosenberg Személyes Önértékelés Skálája, Rosenberg 1965, magyarra adaptálta Kiss 2012) nem. Kollektív önértékelési skálájuk (amelyet magunk is használunk a vizsgálatunkban, l. Luhtanen – Crocker 1992, magyarra adaptálta Kiss 2012) a csoport személyes, nyilvános értékelését, valamint a tagsági szerep értékelését és a csoportazonosulás mértékét is méri. Kiss és munkatársai szerint az utóbbi kettő inkább a társadalmi kategóriával (esetünkben az adott szakmával) való identifikáció erősségét méri (Kiss, Sinka és Czabán 2012: 41). A személyes önértékelés és a kollektív önértékelés viszonya kapcsán a számunkra legfontosabb összefüggés az, hogy az utóbbi egyik dimenziója sem helyettesíthető vagy egyenértékű az előbbivel (Kiss 2012: 363-364). A munkahelyhez kötődő személyes kollektív önértékelés (uo.) a személyes önértékeléssel kis mértékben korrelál ($r = 0,31^{**}$, uo.)

1. 2. A szakmai ambíciók, szakmai identitás és az elvándorlás összefüggése

A magyar fiatalok egyre növekvő számú ideiglenes vagy tartós elvándorlása az utóbbi évek egyik meghatározó jelensége (SEEMIG 2014). E folyamat motivációs háttere igen összetett, s az elvándorlási szándékot meghatározó tényezők sajátos összefüggéseivel is számolni kell. A vizsgálatunk szempontjából releváns minta (18–35 éves, legalább érettségizett, de általában felsőoktatásban tanuló fiatalok) miatt elsősorban az egyetemre járók vagy az onnan kikerültek migrációjának kutatók szerint meghatározó tényezőivel, közülük is főként az életpályához, karrierhez, közelebről a szakmai identitáshoz kapcsolható jelenségekkel foglalkozunk.

A diplomáselvándorlással, illetve a tudományos pályán lévők migrációjával („brain drain”, ’agyelszívás’), vagyis a harmadfokú oktatásban is részesült, képzett szakemberek külföldre költözésével („skilled migration”) az ezredforduló óta több kutatás is foglalkozott (Csanády et al 2008, Csanády – Személyi 2006, Pálinkó 2009a, Személyi – Csanády 2011). Docquier és Marfouk (2005, idézi Csanády et al 2008) OECD-államokra vonatkozó elemzésében a Magyarországra vonatkozó adatok alapján a felsőfokú végzettségűek 14%-os emigrációs rátáját közepes erősségűnek tartják (Csanády et al 2008, a pontos számokat l. Személyi & Csanády 2011: 31). A Project Retour folytatta vizsgálatban (Saphier & Simonovits 2004, idézi Csanády et al 2008) a megkérdezettek az elvándorlás két fő okaként anyagi és karrierokokat említettek, visszatérésüket pedig elsősorban a honvágymotiválta. Csanádyék 2008-as elemzése („A magyar diplomások elvándorlása”, l. Csanády et al 2008, Személyi & Csanády 2011) már külföldön élő magyar diplomásokra irányult – akik még a 2004-es EU-csatlakozás előtt migráltak –, hólabdamódszerrel, kérdőíveket használva végezték (N = 358, 29 különböző országban élő elvándoroltak). A mintájukba tartozók többsége igen magasan képzett, a mintába kerülés feltétele a legalább egy hazai diploma megléte volt, de 30%-os volt közülük a PhD-val rendelkezők aránya, 10% kandidált vagy habilitált, 1% akadémiai doktor. Jellemzően a műszaki, a gazdasági és elsősorban a természettudományos végzettségűek vándorolnak ki, az egyéb végzettségűek (bölcész-tanári, jogi stb.) kevésbé. A migráció fő oka vizsgálati személyeik szerint a hazai fizetés alacsonyossága (ezt mutatja az is, hogy külföldről azután jelentős összegeket utalnak haza, illetve rendszeresen adományoznak), valamint a magyar belpolitikai élet taszító volta (pl. korrupció magas foka). Ettől függetlenül a diplomások 40%-a haza kíván térni, de harmaduk már hosszú távra rendezkedett be, tehát a visszatelepülést 10 éven belül nem tervezi, további harmaduk pedig bizonytalan e választ illetően. A kivándorlás „sikerességét” a hazai, illetve a jelenlegi munkával kapcsolatos elégedettségre vonatkozó kérdésekkel mérték a kutatók

(többek között a következő szempontok mentén: a munka presztízse a családban, munkavállalói jogok, szabadság-szünet). Az eredmények alapján elmondható, hogy a megkérdezettek egyetlen kivétellel (kollégákhoz való viszony) minden tekintetben (!) elégedettebbek a külföldön végzett munkájukkal és munkahelyükkel (lényeges, hogy a magasan képzettek jórészt a saját területükön tudnak elhelyezkedni, tehát kevéssé érvényesül a „brain waste” jelensége) (Személyi & Csanády 2011: 38, 4. ábra, vö. Csanády & Személyi 2006: 104, 6. ábra). Ugyancsak a szakmai ambícióknak a migrációban betöltött lényeges szerepét mutatja, hogy a külföldi előnyöket és a hazai problémákat taglaló kérdésre adott válaszokban az elsőként említett jövedelem után a szakmai fejlődés áll második helyen, mindkét esetben (Csanády & Személyi 2006: 110, 10. ábra).

A válaszadóknak egy tízelemes listából azt a három tényezőt kellett kiválasztaniuk, amelyik a leginkább segítette őket a szakmai érvényesülésben: csaknem 80%-uk említette a személyes szorgalmat, eltökéltséget (a szerzők megfogalmazásában: „a magyar tudáselit emigrált része a karrier legfontosabb eszközének a saját teljesítményt és a kitartását látja”, p. 108), 65%-uk a nyelvtudást, több mint felük pedig a felsőoktatási intézményt, ahová jártak. Ezt követte kb. 35%-kal a családi háttér. Meglepő módon a külföldi ösztöndíj csak a válaszadók kevesebb mint egyharmadánál jelent meg a leginkább segítő tényezők között, a doktori képzés csak 15%-uknál, a szakmai továbbképzéseket, a szakkollégiumot pedig a válaszolók 10%-nál is kevesebbje jelölte be (Csanády & Személyi 2006: 108, 8. ábra). Ez alapján elmondható tehát, hogy a nyelvtudás (foka) releváns tényezőnek bizonyul a külföldi szakmai karrierben, így érdemes a vizsgálatba bevonni.

Kutatásunk fő témája szempontjából lényeges a kivándorlás csatornája is: az oktatás, adminisztráció (EU-alkalmazás) és a barátok/rokonok (akik külföldön élnek) azonosított hármasából az előbbi volt meghatározó, még hozzá igen nagymértékben: 60%-a a válaszadóknak aktív résztvevője volt a felsőoktatásnak, amikor kivándorolt (graduális, posztgraduális képzésben vett részt vagy tanított) (Csanády et al. 2008).

Elmondható az is, hogy minél képzettebb egy munkavállaló (PhD fokozatot szerzett vagy szerez), általában annál inkább lényeges számára a szakmai fejlődés, de sokszor már magának a képzettségnek megfelelő állásnak a megtalálása is. Pálinkó már idézett kutatásában a biológus interjúalanyok a külföldre költözés motívumai között számos szakmai szempontot említettek (negatívumokat a hazai munka- és kutatási lehetőségeket, pozitívumokat a külföldiekét illetően), és természetesen „örök” okként szerepeltek az

anyagiak: „A külföldi álláskeresést a fokozatszerzőknél egyfelől a szakmai fejlődés, a tapasztalatszerzés, a nagyobb megmérettetés, a motiváló szakmai környezet iránti igény, másfelől az anyagi megbecsültség szintjének a végzettség szintjéhez, a teljesítményhez való igazítása, a megfelelő életszínvonal elérése motiválja. Ez szinte minden interjúalany történetéből kivehető, akár „kompromisszumos”, akár „automatikusan szerzett” állásból pályázott külföldre. Abban egyetértnek ugyan a beszélgetőtársak, hogy Magyarországon lehet jó kutatást csinálni, de szintén nagy volt az összhang abban, hogy a magyar kutatócsoportok gyakran túlságosan szeparáltak, magukra zárulók, nem eléggé motiválók, a kutatói fizetések pedig rendkívül alacsonyak, végzettségükhöz képest méltatlanok” (Pálinkó 2009: 158). Illetve: „A pályakezdőket, mint láttuk, elsősorban a brain waste jelenség elkerülése mozdíttja külföldre: azért vándorolnak el, mert itthon nem találnak képzettségüknek megfelelő állást. Az életpálya későbbi szakaszán viszont inkább azt mondhatnánk, a szubjektív szakmai státuszinkonzisztencia elkerülése motiválja a már elhelyezkedettek külföldi álláskeresését.” (uo.)

A migráció szakmai okaira és céljaira fókuszáló külföldi vizsgálatok közül több foglalkozott az egyetemekről frissen kikerültek elvándorlásával. Grip, Fourage és Sauermann (2010) 12 európai ország tudományos és mérnök végzős egyetemistáinak (N = 5680) migrációját vizsgálta meg a diplomaszerezés évében és öt évvel később, és meghatározó tényezőnek a jobb munkaerőpiaci lehetőségek és a nemzetközi diákcsera-programokban (Erasmus, Socrates) való részvétel bizonyultak, ugyanakkor az újításokban való részvételnek és a képességek hasznosításának a szándéka nem. Arra is fény derült, hogy a jobb jegyekkel bíró hallgatók más célországokat választanak, inkább a nagyobb K+F intenzitású angolszász országok felé tendálnak, mint az USA, Kanada és Ausztrália. Mosca és Wright (2010) szerint a diplomát szerzők migrációját több vonás együttese határozza meg, köztük a tudományos (iskolai) teljesítmény, a minősítésük foka („class of qualification”), illetve az, hogy a hallgató hány évesen szerzett diplomát. Inkább hajlamos az Egyesült Királyság egyes országain belül („national mover”), illetve azon kívülre („international mover”) kivándorolni, akinek jobb volt a teljesítménye (mind a tanulmányi átlaga, mind a diplomajegye), és 30 évnél fiatalabb, e kor után élesen visszaesik a migrálni szándékozók száma (Mosca & Wright 2010: 48-49; de ez nem volt igaz pl. a magyar diplomásokra: Csanády & Személyi 2006: 98, „a középgeneráció lendülete is meghatározóvá válik”).

Az elvándorlás okai a már eleve külföldi felsőoktatási intézményt választók mintáján keresztül vizsgálva is felfedhetők. Grogger és Hanson (2013) az USA egyetemeken tudományos

vagy mérnöki PhD fokozatot szerzett külföldi születésű hallgatók esetében azt tapasztalta, hogy azok maradnak inkább az Egyesült Államokban, tehát számítanak tartós bevándorlónak, akik jobb tudományos képességűek (amit a szülők tanulmányi képességeit és az egyetemi ösztöndíjszerzést nézve állapítottak meg). Új-Zélandi egyetemeken tanuló nemzetközi hallgatók (N = 623) esetében Soon (2012) úgy találta, hogy a szakmai okok közül főként a meglévő munkatapasztalatok, a tanulmányok szintje és a tudományterület volt meghatározó a hallgatók Új-Zélandon maradásában, de a megszerzett képességek hasznosítási lehetősége is ilyen faktor volt. A nem szakmai tényezők közül a kezdeti visszatérési szándék, a családi támogatás, a külföldön töltött idő hossza, a családi kötelek, illetve az életstílus emelhető ki, ami jól mutatja, hogy fiatal felnőtt korosztály (18-25 évesek) esetében igen meghatározó az eredeti családi közeghez való viszony.

Elmondhatjuk tehát, hogy a szakmai ambíciók megléte, sőt magas foka, amelyet már az egyetemi (tudományos) teljesítmény erőssége is mutat, komoly motivációs tényező lehet az elvándorlásban, valamint a tartós külföldön maradásban, de ez összekapcsolódhat az adott szakma hazai anyagi és társadalmi megbecsültségének igen alacsony, külföldön viszont jóval magasabb szintjével, a kutatási lehetőségek kibővülésével (Csanády & Személyi 2006: 87, 111; Pálinkó 2009: 158). Nem véletlen, hogy a külföldről való visszatérés melletti döntés szinte mindig érzelmi jellegű, a családi kötelek és a honvágy, az országhoz való kötődés motiválja, nem pedig a szakma, vagy ahogyan az egyik biológuskutató fogalmazott: „ha csak és kizárólag szakmai szempontok lennének, nem jönnék haza” (Pálinkó 2009: 160). S ez nemcsak a szakmai ambíciók miatt van így, hanem a pályára való hazai visszatérés kvázi-lehetetlensége miatt (Pálinkó 2009: 162–165). A hazai szakmai/tudományos karrier vonzóbbá tételét célozták ezért azok az intézkedések, amelyeket az agyelszívás mérséklésére tettek kísérletet (l. Csanády & Személyi 2006: 87, a szerzőket idézve: „Kutatásunk eredményeiből arra következtetünk, hogy pusztán a kutatói fizetések emelésével nem szüntethető meg a a képzett migráció Magyarországról. A diplomások itthon maradásához a kutatási szférát, az oktatást, az életkörülményeket, szinte az egész társadalmat átfogó reformok szükségesek”, i. m. 119).

Nem találtunk olyan szakirodalmat, amelyben a szakmai ambíciók, az erős szakmai identitás itthon tartó erőként jelent volna meg, feltehetően azért, mert a válaszadók szerint a külföldi lehetőségek ezeknek sokkal nagyobb teret adnak. A meglévő adatokból ugyanakkor arra következtethetünk, hogy a külföldi (tudományos) karrier folytatása, építése bizonyos pályákon könnyebb vagy egyszerűbb (természettudományos, gazdasági); nem véletlen, hogy kisebb az elvándoroltak és a migrálni akarók aránya a bölcsészet- és társadalomtudományi

területeken (a felsőoktatásban lévőkhez képest) (Csanády & Személyi 2006: 95-97). Természetesen számos különböző oka lehet, hogy mi billenti az egyén döntését végül az egyik irányba, csak néhányat említve:

- mennyire érzi úgy, hogy a diplomáját külföldön hasznosítani tudja (vö. Csanády & Személyi 2006: 96),
- a külföldön elérhető/megvalósítható kutatások/munkák jellege (regionális vagy nemzetközi jellegű, a regionális kutatások mennyire kapcsolhatók össze a nemzetközikkkel),
- a külföldön megvalósítható kutatások/munkák finanszírozottsága, nyitottsága;
- meglévő/hiányzó külföldi szakmai kapcsolat;
- lehetőség volt-e a szükséges nyelvtudás külföldön vagy külföldiekkel való munka során történő bővítésére;
- mekkora az adott ország mérete (pl. könnyebbnek tűnhet bizonyos területen itthon karriert csinálni, mint másutt).

Innen nézve tehát az itthon maradók úgy vélhetik, hogy szakmai ambícióikat az itthoni közegben kell tudniuk megvalósítani, mert idehaza még mindig nagyobb lehetőségük van komoly(abb) karriert befutni, mint külföldön, s vélhetően magyarázataikat is ehhez illesztik.

2. Hipotézisek

Kutatásunkat illetően a szakirodalom alapján az alábbi két fő hipotézist fogalmaztuk meg:

1. hipotézis (H1): Az erősebb szakmai azonosulással bírók inkább hajlamosak rövidebb vagy hosszabb távú kivándorlási terveket megfogalmazni.
2. hipotézis (H2): A természettudományos, gazdasági és műszaki pályán dolgozók, illetve az ilyen szakos hallgatók bírók inkább hajlamosak rövidebb vagy hosszabb távú kivándorlási terveket megfogalmazni, mint a más területeken dolgozók/tanulók.

3. Anyag, módszer

Az alább részletezett kutatás Dr. Kiss Paszkál vezetésével zajlott, az adatgyűjtésben a szociálpszichológia műhelyszeminárium hallgatói vettek részt (Balázs Andrea; Bodnár Helga;

Bujdosó Boglárka; Cser Boglárka; Csisztu Boglárka; Csóti Flóra; Dér Csilla Ilona; Eleőd Krisztina; Fedor Andrea; Galla Nikolett; Góborné Jámor Ágnes; Izbékiné Tóth Andrea; Juhász Anikó; Mészáros Nóra; Nagy Annamária; Nagy Éva Irén; Oravec Dóra; Paizs Katalin; Rafael Ramona; Saródy Laura; Szigetvári Fanni Diána; Szuromi Fanni; Tanos Gergely; Teleki Júlia; Torma Fanni; Tölgyes Laura Veronika; Ujháziné Dr. Kerék Barbara; Vágási-Kovács Anna; Zaka Dóra; Zsigmond Tímea).

A kutatás fő célja a nemzetközi mobilitási tervek szociálpszichológiai hátterének elemzése. A kutatás időpontja 2015 novembere és december eleje volt.

A vizsgálat menete a következő volt: a résztvevők egy online kérdőívet töltöttek ki. A saját kódom a 23-as volt, e kezdőkóddal összesen 39 fő töltötte ki a kérdőívet. Az összes kitöltő száma 869 fő. Az adatokat megtisztítottuk, töröltük azoknak a v. sz.-eket a mintából, akik a számunkra releváns kérdésekre nem feleltek maradéktalanul. A mintát 18 és 35 év közötti, legalább érettségivel rendelkező vizsgálati személyek képezték, személyes/emailes megkereséssel, saját ismerősi körben (hólabdamódszer).

A szakmai azonosulást a szakmai kollektív önértékelés mértéke, a nyelvtudás szintje, a felsőfokú tanulmányi teljesítmény, a hallgatóként végzett tudományos tevékenységek, valamint a külföldi diákcseraprogramban való részvétel alapján határozzuk meg. Ezért a kérdőívből a Szakmai kollektív önértékelés, az Elvándorlási szándék és a Felsőfokú tanulmányokkal kapcsolatos kérdések voltak elsősorban relevánsak, valamint a nyelvtudás szintjére (47–48. kérdés) és a választott/tervezett szakmára vonatkozó kérdés (12. kérdés).

- **Szakmai kollektív önértékelés:** ez a skála azt vizsgálja, hogy mennyire azonosul az egyén a szakmájával, mennyire büszke rá avagy szégyelli; mit gondol arról, hogy mások mennyire tartják értékesnek azt az adott szakmát.
- **Felsőfokú tanulmányokkal kapcsolatos kérdések:** hallgatóként elért eredmények és tudományos munka, ill. külföldi diákcseraprogramban való részvétel: a szakmai azonosulással ezek olyan módon függenek össze, hogy azt feltételezzük, hogy aki szakmailag elkötelezettebb, jobban azonosul a szakmájával, az nagyobb figyelmet fordít ezekre a tényezőkre, tehát hallgatóként minél jobb teljesítményt igyekszik elérni (ezt tükrözi a szakos átlaghoz képest meghatározott saját tanulmányi átlag), minél inkább és minél több különböző tudományos feladatba próbál bekapcsolódni, illetve motiváltabb arra, hogy diákcseraprogramban vegyen részt.

- **Nyelvtudás:** ez olyan módon kapcsolható a szakmai azonosuláshoz, hogy ma már egy, de még inkább több nyelv minél magasabb fokú ismerete a legtöbb szakmához, de a sikeres szakmai karrierhez elengedhetetlen. Tehát a szakmájukkal erősebben azonosulók nagyobb hangsúlyt fektetnek a nyelvtanulásra, nyelvtudásuk állandó bővítésére, amit tükröz az elsajátított nyelvek jellege és száma is.

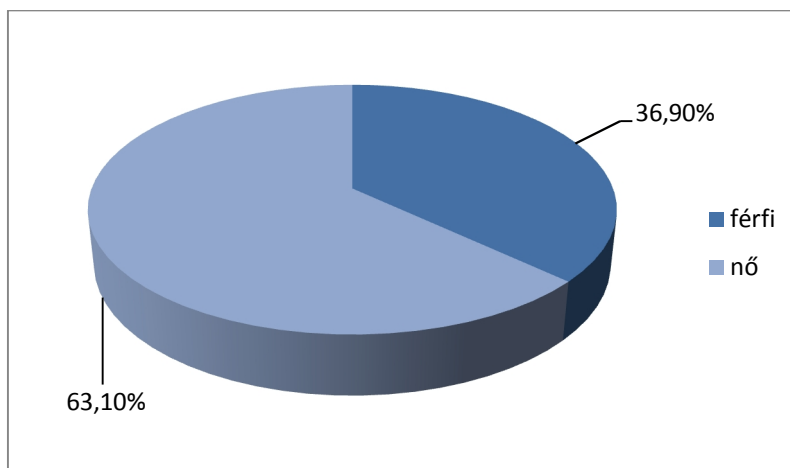
A szakmai kollektív önértékelést vizsgáló Szakmai kollektív önértékelés skálát (13. kérdés) Dr. Kiss Paszkál állította össze (l. Kiss 2012), akárcsak az elvándorlási szándékot mérő tételket (23. kérdés). A felsőfokú tanulmányokra vonatkozóan az általam a kérdőívbe javasolt és bekerült kérdések a következők voltak:

- 36. kérdés: Milyen volt a k.sz. felsőfokú tanulmányai alatti tanulmányi teljesítménye (a szakos átlaghoz viszonyítva: sokkal rosszabb/valamivel rosszabb/annak megfelelő/valamivel jobb/sokkal jobb)?
- 37. kérdés: Milyen hallgatói szakmai tevékenységekben vett részt (tudományos diákműhely/közös kutatás/demonstrátorság/publikáció/külső szakmai gyakorlat/gyakornoki munka az egyetemen kívül)?
- 38. kérdés: Részt vette-e Erasmus diákcseraprogramban, és ha igen, milyen hosszan (hány hónapig)?

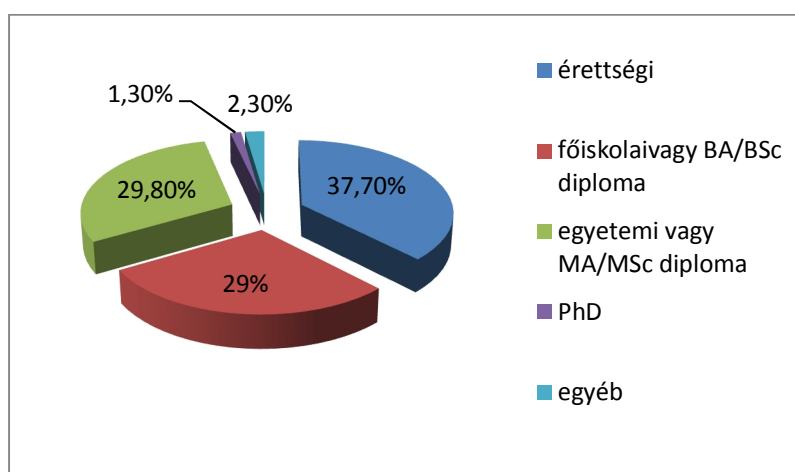
A statisztikai elemzéseket az SPSS 17.0-val végeztük.

Eredmények

A minta mérete az alább részletezett független és függő változók adatainak tisztítása után 480 főre szűkült. Az ezekre vonatkozó alapstatisztikákat (nem, végzettség szerinti megoszlás) az 1. és 2. ábra mutatja. Ezekről leolvasható, hogy a v.sz-ek csaknem kétharmada nő, és nagyjából egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban rendelkeznek érettségivel, főiskolai vagy egyetemi szintű diplomával.

1. ábra: A vizsgált minta nemi megoszlása (%)

2. ábra: A vizsgált minta megoszlása végzettség szerint (%)

A következőkben az elemzéshez felhasznált független és a vizsgált függő változóval kapcsolatos átalakításokat és elemzéseket részletezzük.

Mivel a szakmai azonosulásnak az elvándorlási szándékkal való összefüggése vizsgálatunk fő témája, töröltük azokat a k. sz.-eket, akik a **Szakmai kollektív önértékelés skála** (13. kérdés) tételeire nem válaszoltak. A skála fordított tételeinek (13.3, 13.5, 13.6, 13.7, 13.10) kiszűrésére korrelációvizsgálatot végeztünk (a negatívan korreláló tételek voltak a fordított tételek), majd visszafordítottuk őket, az előbbi eredményt egy újabb korrelációvizsgálattal leellenőriztük (l. 2-3. melléklet). Ezt követően megbízhatósági ellenőrzést végeztünk, a kapott érték alapján (Cronbach $\alpha = 0,819$) a skálát megbízhatónak mondhatjuk (l. 4. melléklet). Ezután a **Szakmai kollektív önértékelés** skála skálaátlagait számoltuk ki minden v. sz. esetében, az új változó neve szakmkkollonert lett (a gyakorisági adatokat l. az 5. mellékletben, a hisztogramot a 6. mellékletben). A 6. melléklet ábráján látható, hogy a skálaértékek

gyakorisági eloszlása nagyjából normálisnak tekinthető. A leglényegesebb adatok a következők: az átlag 3,95, a szórás 0,621. Az átlagot tekintve azt mondhatjuk, hogy a vizsgált minta tagjainak viszonylag magas az átlagos szakmai önértékelése. Ez határozta meg, hogy milyen értékintervallumokhoz rendeltünk alacsony, közepes és magas szakmai kollektív önértékelést (szakmkollonertALMAG változó): 1-es kód: 1-2 közötti érték (alacsony); 2-es kód: 2-4 közötti érték (közepes); 3-as kód: 4-5 közötti érték (magas). A 7. mellékletben szerepel a szakmai kollektív önértékelés különböző szintjeinek megoszlása a mintán belül: 56%-a, tehát több mint a fele a k.sz-eknek magas szakmai önértékelésűnek mondható, 37,2%-a közepesnek, 6,8%-a alacsonynak.

A második lényeges független változó a **szakterületi hovatartozás** volt (12. kérdés). A saját idevágó elemzési szempontunk szerint kódoltuk át a válaszokat, vagyis aszerint, hogy a megadott szakma, szakterület milyen jellegű volt: 1-es kódot kaptak a természettudományos, gazdasági és műszaki szakmával bírók, ill. azt tervezők, 2-es kódot az összes többi (az új változó neve: szakterület). Amennyien a szakma neve nem adott kellő eligazítást ezt illetően (pl. adminisztrátor, asszisztens), a tanulmányokra vonatkozó kérdések (31-34. kérdés) alapján döntöttünk. A 8. mellékletből látható, hogy a k.sz-ek 63,1%-a a 2-es kategóriába tartozik, tehát csaknem kétszer annyian, mint az 1-esbe.

A **nyelvtudásra** vonatkozó kérdések (47-48. kérdés) esetében szintén át kellett kódolnunk a válaszokat (az új változó: nyelvtudas). Világnyelvként a következőket fogadtuk el: angol, német, orosz, spanyol, francia, kínai. Nem az: minden más nyelv (így az olasz, holland, japán, latin stb.). A következő kódokat rendeltük hozzá az alábbi válaszokhoz:

- 1-es kód: a v. sz. nem tud semmilyen idegen nyelven, VAGY ismer valamilyen nem-világnyelvet, de csak a legszükségesebb szinten;
- 2-es kód: egy világnyelvet legalább társalgási szinten ismer;
- 3-as kód: egy világnyelvet legalább társalgási szinten ismer, valamint még egy nyelven a legszükségesebbeket megérti VAGY bármi, ami ennél több nyelvtudásra utal

Az idevágó alapstatisztika (9. melléklet) szerint a többség (75%) a legmagasabb 3-as értékkel bír, tehát két nyelvet ismer legalább (egyét társalgási szinten, egy másikon megérti a legszükségesebbeket), 19%-uk a 2-es, és 6%-uk pedig az 1-es értéket kapta. Ez alapján elmondható, hogy a vizsgált minta zömére az erős nyelvtudás jellemző.

Az évfolyamátlaghoz képest meghatározott **saját tanulmányi átlag** (tanatlag) változóját illetően a következő átkódolásokkal éltünk:

- 1-es kód: a szakos átlagnál sokkal rosszabb vagy valamivel rosszabb (1-2-es a válaszban)
- 2-es kód: a szakos átlagnak megfelelő vagy annál valamivel jobb (3-4-es válasz)
- 3-as kód: a szakos átlagnál sokkal jobb (5-ös válasz)

A leíró statisztikai adatok (10. melléklet) alapján elmondható, hogy a minta tagjainak 73,3%-a a 2-es értéket kapta, ezt követték a saját eredményüket a szakos átlagnál sokkal jobbnak vallók (3-as érték) 21%-kal.

A hallgatói tudományos tevékenység erősségét 6 különböző szempont (részvétel tudományos diákműhelyben, közös kutatás, demonstrátorság tanszéken, publikáció, külső szakmai gyakorlat, gyakornoki munka az egyetemen kívül) mentén igyekeztünk meghatározni (l. a kérdőív 37. kérdését az 1. mellékletben). Ezek közül egyszerre többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek. A kapott válaszokat a következő módon kódoltuk le (az új változó neve: egytudtelj):

- 1-es kód: a k.sz. nem vett részt semmilyen hallgatói tudományos tevékenységben a felsoroltak közül
- 2-es kód: a k. sz. legalább egy hallgatói tudományos tevékenységben részt vett a felsoroltak közül
- 3-as kód: a k. sz. egynél több hallgatói tudományos tevékenységben vett részt a felsoroltak közül

A 11. mellékletben szereplő táblázat értékei alapján a vizsgált mintában a k.sz.-ek 42,1%-a egynél több hallgatói tudományos tevékenységben is részt vesz/vett, 30,6%-a egy ilyen tevékenységben.

Végezetül az **Erasmus** diákcseraprogramban való részvétel független változója esetében az alábbi kódokkal dolgoztunk (az új változó neve erasmus lett): 1-es kódot kaptak azok, akik nem vettek részt ilyen programban, 2-est azok, akik igen, bármilyen hosszúságban). Az eredmények szerint (12. melléklet) a k.sz.-ek 81,5%-a nem vett részt ilyen diákcseraprogramban.

A **függő változó** az elvándorlási szándék volt, amelyet több alkérdéssel vizsgáltunk a 23. kérdésen belül (23.1-5). Négyes fokozatú Likert-skálán lehetett válaszokat adni (a biztosan megyek és a biztosan nem megyek két szélső értéke között). Ezek esetében csak a nem tudom/nem válaszolok, illetve az üresen hagyott válaszokat adó k. sz.-eket töröltük. A 13. táblázat mutatja az átlag-, medián- és szórásadatokat. A 14-17. mellékletben található a 23. kérdés alkérdéseire kapott válaszok gyakorisági megoszlása.

A „Tervezem, hogy pár hétre vagy hónapra külföldre megyek tanulni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.1-es alkérdés) alapján a minta tagjai nagyjából azonos arányban választották az első három lehetőséget (biztosan nem megyek, valószínűleg nem megyek, valószínűleg megyek), a valószínűleg vagy biztosan pár hétig/hónapig külföldön tanulni szándékozók aránya összesen **41,1%**. A „Tervezem, hogy pár évre külföldre megyek tanulni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.2-es alkérdés) szerint az ilyen tervekkel élők aránya kisebb, a valószínűleg vagy biztosan elmenők aránya összesen **22,7%**. A „Tervezem, hogy pár hétre vagy hónapra külföldre megyek dolgozni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.3-as alkérdés) szerint a valószínűleg vagy biztosan elmenők aránya összesen **59,2%**, tehát a munkavállalás esetében nagy ugrás figyelhető meg a rövidebb távú külföldre költözést illetően. A „Tervezem, hogy pár évre külföldre megyek dolgozni” kijelentésre (23.4-es alkérdés) kapott válaszok alapján a k.sz.-ek **47,7%-a** valószínűleg vagy biztosan elmenne e célból külföldre. Végül A „Külföldön szeretnék élni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.5-ös alkérdés) azt mutatja, hogy a v. sz.-ek **33,4%-a** gondolja ezt így (valószínűleg vagy biztosan külföldön élne). Összefoglalóan tehát elmondható, hogy a vizsgálati személyek inkább tervezik a külföldön való munkát, mint a tanulást, és az előbbit illetően hosszabb távban gondolkodnak vagy véglegesen külföldre költöznének.

A függő változóra (alváltozók: 23.1-5) elvégzett **normalitásvizsgálatok** (l. 18. melléklet) eredménye: egyik esetben sem teljesült a normalitás előfeltétele (Shapiro-Wilk próbával: k23.1: $D = 0,200$, $df = 480$, $p < 0,001$; k23.2: $D = 0,236$, $df = 480$, $p < 0,001$; k23.3: $D = 0,231$, $df = 480$, $p < 0,001$; k23.4: $D = 0,201$, $df = 480$, $p < 0,001$; k23.5: $D = 0,217$, $df = 480$, $p < 0,001$). Mivel a függő változó egyik alváltozója sem bizonyult normál eloszlásúnak, nem paraméteres próbák alkalmazására volt szükség a további elemzésekben (de a varianciaanalízis rendszerint elég robusztus ahhoz, hogy a vizsgálatot elvégezzük).

Többszemponos, független mintás ANOVA-kat végeztünk végeztünk, hogy megnézzük, hogyan hathat a szakmai kollektív önértékelés szintje a további független változókkal kombinálva az elvándorlási szándék egyes változataira. Az eredmények a következők:

1. A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **szakterület** független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékre (20–24. melléklet).

23.1: A Levene-teszt ($F = 0,724$, $df = 5$ (474), $p > 0,05$) alapján teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. Az ANOVA-elemzés eredményei: a szakterület főhatása ($F = 0,080$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,960$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns. Az interakció ($F = 0,079$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns.

23.2: A Levene-teszt ($F = 0,882$, $df = 5$ (474), $p > 0,05$) alapján teljesül a szóráshomogenitás előfeltétele. ANOVA-eredmények: a szakterület főhatása ($F = 0,018$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns. A szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,054$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns. Interakció ($F = 0,246$, $df = 2$, $p > 0,01$) nem szignifikáns.

23.3: Levene-teszt ($F = 1,237$, $df = 5$ (474), $p > 0,05$): teljesül a szóráshomogenitás. ANOVA: a szakterület főhatása ($F = 1,472$, $df = 1$, $p > 0,05$), nem szignifikáns, a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,580$, $df = 2$, $p > 0,05$) sem szignifikáns. Interakció: nincs ($F = 0,179$, $df = 2$, $p > 0,05$).

23.4: Levene-teszt ($F = 1,236$, $df = 5$ (474), $p > 0,05$): teljesül a szóráshomogenitás. ANOVA: a szakterület főhatása ($F = 1,827$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 1,697$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns. Az interakció ($F = 0,209$, $df = 2$, $p > 0,05$) értéke sem szignifikáns.

23.5: Levene-teszt ($F = 2,791$, $df = 5$ (474), $p < 0,05$): nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele.¹ ANOVA: a szakterület főhatása ($F = 0,277$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,213$, $df = 2$, $p > 0,05$) sem az. Interakció sincs ($F = 0,814$, $df = 2$, $p > 0,05$).

2. A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **nyelvtudás** (25–29. melléklet)

---

¹ Bár a normalitás és a szóráshomogenitás előfeltételének nem teljesülése esetén kétszemponos rang-varianciaanalízisre lenne szükség, az SPSS-ben ilyen nem tudunk végezni (l. Vargha 2008).

23.1: Levene-teszt ($F = 2,572$, $df = 8$ (471), $p > 0,001$): a szóráshomogenitás nem teljesült), ANOVA: a szakmai kollektív önértékelés főhatása ($F = 1,655$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, ugyanakkor **a nyelvtudás főhatása ($F = 5,107$, $df = 2$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,021$) igen**. Interakció ($F = 0,472$, $df = 4$, $p > 0,05$): nem szignifikáns. Az átlagok alapján elmondható, hogy minél magasabb valakinek a szakmai kollektív önértékelése, annál magasabb értékeket találunk a nyelvtudás egyre növekvő szintjeinél is.

23.2: Levene ($F = 0,787$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$), teljesült. A szakmai kollektív önértékelés főhatása ($F = 0,396$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, **a nyelvtudás főhatása ($F = 3,194$, $df = 2$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,013$) ugyanakkor igen**. Interakció: $F = 0,326$, $df = 4$, $p > 0,05$), nincs. Az átlagok alapján elmondható, hogy minél magasabb valakinek a szakmai kollektív önértékelése, annál magasabb értékeket találunk a nyelvtudás egyre növekvő szintjeinél is.

23.3: Levene-teszt ($F = 0,736$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$), nem teljesült. A szakmai kollektív önértékelés főhatása ($F = 2,678$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, **de a nyelvtudás főhatása ($F = 5,807$, $df = 2$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,024$) az**. Interakció ($F = 1,918$, $df = 4$, $p > 0,05$) nincs. Az átlagok alapján elmondható, hogy minél magasabb valakinek a szakmai kollektív önértékelése, annál magasabb értékeket találunk a nyelvtudás egyre növekvő szintjeinél is (illetve azonos értéket a szakmai kollektív önértékelés legkisebb mértéke esetében, itt a nyelvtudás 2-es és 3-as kódjával bírók átlaga egyaránt 2,60 volt).

23.4: Levene-teszt ($F = 0,791$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$): teljesült az előfeltétel. **Mind a szakmai kollektív önértékelés főhatása ($F = 3,289$, $df = 2$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,014$), mind a nyelvtudás főhatása ($F = 3,921$, $df = 2$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,016$) szignifikáns**. Interakció ($F = 1,401$, $df = 4$, $p > 0,05$) nincs.

23.5: Levene-teszt ($F = 2,399$, $df = 8$ (471), $p < 0,05$): nem teljesült a szóráshomogenitás. A szakmai kollektív önértékelés főhatása ($F = 0,418$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, a nyelvtudás főhatása ($F = 2,091$, $df = 2$, $p > 0,05$) sem. Interakció ($F = 0,700$, $df = 4$, $p > 0,05$), nincs. Az átlagok alapján elmondható, hogy minél magasabb valakinek a szakmai kollektív önértékelése, annál magasabb értékeket találunk a nyelvtudás egyre növekvő szintjeinél is (illetve azonos értéket a szakmai kollektív önértékelés legkisebb mértéke esetében, itt a nyelvtudás 2-es és 3-as kódjával bírók átlaga egyaránt 2,20 volt).

3. A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **tanulmányi átlag** (~szakátlag) (30–34. melléklet)

23.1: A Levene-teszt ($F = 1,739$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$) alapján a szóráshomogenitás előfeltétele teljesült. ANOVA: **a szakátlag főhatása ($F = 6,068$, $df = 2$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,025$), szignifikáns.** A szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,925$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem az, ugyanakkor **a kettő interakciója ($F = 2,876$, $df = 4$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,024$) szignifikáns.**

23.2: A Levene-teszt ($F = 1,655$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$) eredménye alapján a szóráshomogenitás előfeltétele teljesült. **A szakátlag főhatása ($F = 4,142$, $df = 2$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,017$), szignifikáns.** A szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 1,884$, $df = 2$, $p > 0,05$) ugyanakkor nem; azonban **a kettő interakciója ($F = 2,607$, $df = 4$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,022$) megint csak szignifikáns.**

23.3: Levene-teszt ($F = 1,444$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$): az előfeltétel teljesült. ANOVA: **A szakátlag főhatása ($F = 3,627$, $df = 2$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,015$), szignifikáns.** A szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,666$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem az, de **a kettő interakciója ($F = 4,545$, $df = 4$, $p = 0,001$, $\eta^2 = 0,037$) szignifikáns.**

23.4: Levene-teszt ($F = 2,244$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$): az előfeltétel teljesült. ANOVA: **A szakátlag főhatása ($F = 5,424$, $df = 2$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,023$), szignifikáns!** A szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 1,223$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, ugyanakkor **a kettő interakciója ($F = 4,442$, $df = 4$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,036$) az.**

23.5: Levene-teszt ($F = 1,603$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$): teljesült a szóráshomogenitás, az ANOVA eredménye: a szakátlag főhatása ($F = 1,985$, $df = 2$, $p > 0,05$) nem szignifikáns, a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,806$, $df = 2$, $p > 0,05$) sem az, a kettő interakciója ($F = 0,453$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem.

4. A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkkollonertALMAG) és az **egyetemi tudományos teljesítmény szintje** független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (35–39. melléklet)

23.1: Levene-teszt: ($F = 2,351$, $df = 8$ (417), $p < 0,05$) nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. ANOVA: a tudományos teljesítmény főhatása ($F = 1,092$, $df = 2$, $p > 0,05$), a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 1,954$, $df = 2$, $p > 0,05$); a kettő interakciója ($F = 1,7995$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

23.2: Levene-teszt: ($F = 1,004$, $df = 8$ (417), $p > 0,05$) teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. ANOVA: a tudományos teljesítmény főhatása ($F = 0,297$, $df = 2$, $p > 0,05$), a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,312$, $df = 2$, $p > 0,05$); a kettő interakciója ($F = 0,373$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

23.3: Levene-teszt: ($F = 0,875$, $df = 8$ (471), $p > 0,05$) teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. ANOVA: a tudományos teljesítmény főhatása ($F = 0,186$, $df = 2$, $p > 0,05$), a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 0,785$, $df = 2$, $p > 0,05$); a kettő interakciója ($F = 0,251$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

23.4: Levene-teszt: ($F = 1,632$, $df = 8$ (417), $p > 0,05$) teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. ANOVA: a tudományos teljesítmény főhatása ($F = 1,215$, $df = 2$, $p > 0,05$), a szakmai kollektív önértékelés szintjének főhatása ($F = 1,832$, $df = 2$, $p > 0,05$); a kettő interakciója ($F = 0,227$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

23.5: Levene-teszt: ($F = 2,398$, $df = 8$ (417), $p < 0,05$) nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmakkollonertALMAG főhatása ($F = 0,102$, $df = 2$, $p > 0,05$); a tudományos teljesítmény főhatása ($F = 0,521$, $df = 2$, $p > 0,05$); a két változó interakciója ($F = 1,195$, $df = 4$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

5. A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmakkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel (40–44. melléklet)

23.1: Levene-teszt: ($F = 4,640$, $df = 5$ (474), $p < 0,001$) nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmakkollonertALMAG főhatását illetően: $F = 0,174$, $df = 2$, $p > 0,05$; nincs főhatás, az **Erasmus-részvétel főhatása ($F = 11,928$, $df = 1$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,025$), szignifikáns**. Interakciós hatás ($F = 1,553$, $df = 2$, $p > 0,05$), nincs.

23.2: Levene-teszt ($F = 2,028$, $df = 5$ (474), $p > 0,05$), teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmakkollonertALMAG főhatását illetően: $F = 1,343$, $df = 2$, $p > 0,05$; nincs főhatás, **az Erasmus-részvétel főhatása ($F = 11,713$, $df = 1$, $p > 0,05$, $\eta^2 = 0,024$), szignifikáns**. Interakciós hatás ($F = 2,853$, $df = 2$, $p > 0,05$), nincs.

23.3: Levene-teszt ($F = 2,980$, $df = 5$ (474), $p < 0,05$), nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmakkollonertALMAG főhatását illetően: $F = 1,107$, $df = 2$, $p > 0,05$; nincs főhatás, az **Erasmus-részvétel főhatása ($F = 11,386$, $df = 1$, $p = 0,001$, $\eta^2 = 0,023$), szignifikáns**. Interakciós hatás ($F = 1,659$, $df = 2$, $p > 0,05$), nincs.

23.4: Levene-teszt ($F = 2,918$, $df = 5$ (474), $p < 0,05$) nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmkollonertALMAG főhatását illetően ($F = 2,296$, $df = 2$, $p > 0,05$): nem szignifikáns, **az Erasmus-részvétel főhatása ($F = 14,508$, $df = 2$, $p < 0,001$, $\eta^2 = 0,030$) szignifikáns**. Interakciós hatás ($F = 2,421$, $df = 2$, $p > 0,05$) nincs.

23.5: Levene-teszt ($F = 2,604$, $df = 5$ (474), $p < 0,05$) nem teljesült a szóráshomogenitás előfeltétele. SzakmkollonertALMAG főhatását illetően: $F = 0,872$, $df = 2$, $p > 0,05$): nincs szignifikáns főhatás, Erasmus-részvétel főhatása ($F = 0,415$, $df = 1$, $p > 0,05$) nem szignifikáns. Interakciós hatás ($F = 0,891$, $df = 2$, $p > 0,05$) sem szignifikáns.

A varianciaanalízisek alapján elmondható, hogy a magasabb fokú **nyelvtudás** főhatása érvényesül a több hétre/hónapra/évre tervezett külföldön tanulás és munka esetében, olyan módon, hogy akiknek magasabb a nyelvtudása (legalább két nyelvet ismernek), azok inkább tervezik ezeket. A pár évre külföldre dolgozni menni szándékozók esetében **a szakmai kollektív önértékelés** is meghatározónak bizonyult a nyelvtudás főhatása mellett.

A magasabb **tanulmányi átlag** esetében is ugyanezt láthatjuk: minél magasabb volt az átlaga valakinek (a szakos átlaghoz viszonyítva), annál inkább tervez külföldön tanulni vagy dolgozni több hétig, hónapig, de akár évig is. A pár hétre/hónapra, illetve pár évre külföldön tanulást vagy munkát tervezők esetében interakció is megfigyelhető volt a két független változót (tanulmányi átlag, szakmai kollektív önértékelés) illetően, együttesen erősítik egymás hatását.

Végül az **Erasmus-részvétel** is ugyanezt eredményezi, vagyis azok, akik részt vettek ilyen diákcsereprogramban, nagyobb elvándorlási szándékot mutatnak a külföldi munka és tanulás tekintetében.

Ugyanakkor mindegyik előbb említett változóval kapcsolatban elmondható, hogy sem fő-, sem interakciós hatás nem jelentkezett a 23.5 alkérdésre adott válaszok esetében, azaz a külföldön való letelepedés esetében, tehát azt nem befolyásolják.

A tervezett regresszióvizsgálathoz előzetes korrelációvizsgálatot végeztünk, Spearman rangkorrelációt a változók jellege miatt. Először **a nyelvtudás szintje, a szakmai kollektív önértékelés foka, az Erasmus-részvétel és a szakterület** független változókat korreláltattuk az erősebb migrációs szándékot mérő kérdésekre (23.3-5) adott válaszokkal (l. 45. melléklet). Az eredmények azt mutatják, hogy

- A **nyelvtudás** nagyon enyhe pozitív korrelációt mutat az **elvándorlási** szándékkal (23.3-mal $\rho = 0,158$; 23.4-gyel $0,180$, 23.5-tel $0,133$, mindegyik szignifikáns a $0,01$ -es szinten). Vagyis minél több nyelvet tud valaki, annál valószínűbb, hogy külföldön tervez rövidebb-hosszabb ideig dolgozni. Azonban a korreláció mértéke nagyon kicsi ($0,2$ -es érték alatt van), tehát lényegi kapcsolat nincs.
- A **szakterület jellege** az elvándorlási szándékkal enyhe negatív korrelációt mutat (23.3 esetében $-0,157$, 23.4 esetében $-0,112$), vagyis a nem-bölcész (természettudományos, gazdasági, műszaki) szakmájúak inkább terveznek rövidebb-hosszabb külföldi munkát, mint a bölcész és egyéb területeken dolgozók/tanulók. Ez az összefüggés is azonban igen csekély.
- Végül az **Erasmus-részvétel** enyhe pozitív korrelációt mutatott mindhárom elvándorlási szándékot mérő alkérdésre adott válasszal (23.3 esetében $\rho = 0,195$, 23.4 esetében $\rho = 0,187$, végül 23.5 esetében $\rho = 0,138$), vagyis ha valaki részt vett ilyen csereprogramban, inkább tervez külföldi munkát vagy tartós letelepedést. Hangsúlyoznánk, hogy a kapcsolat itt is igen-igen kismértékű.

Más változók esetében nem volt kapcsolat. Úgy véltük, hogy a korrelációk elenyésző mértéke, illetve hiánya miatt regressziós modell építésének nincsen értelme.

A hipotéziseket illetően elmondható, hogy a szakmai azonosulás magasabb mértéke hatással lehet az elvándorlási tervekre, de nem a végleges, hanem a rövidebb távú tervekre (pár héttől több évig terjedő külföldi tartózkodás tanulás vagy munka céljából). A végleges külföldi letelepedési szándékot tehát nem befolyásolják az általunk vizsgált változók. Ilyen értelemben tehát a H1 részleges megerősítést nyert. A szakma/szakterület azonban szinte csak igen csekély mértékben függ össze az elvándorlási szándékkal, ha egyáltalán, így a H2 hipotézist elvethetjük.

Diszkusszió

Az elvégzett kutatás erőssége, hogy a magas(abb)an képzett fiatalok elvándorlási terveiről jó általános képet nyújt, és találhatunk jeleket arra vonatkozóan, hogy a személyes erőforrások közül a szakmához kapcsolhatók, ha sokszor csak csekély mértékben is, de hatással vannak az elvándorlási tervekre. A vizsgálat korlátja azonban az, hogy a nők nagyobb kitöltési hajlandósága miatt elsősorban a fiatal nők elvándorlási stratégiáit ismerhettük csak meg,

illetve azokét a fiatalokét, akik nem természettudományi-műszaki-gazdasági területen tanulnak/dolgoznak (a minta háromnegyede). Egy, az előbbi szempontok szerint kiegyensúlyozottabb minta feltételezhetően más képet adna.

Ezenkívül a minta tagjainak háromnegyede magas szintű nyelvtudással bír (legalább két nyelv), és csaknem a felük végzett valamilyen hallgatói tudományos tevékenységet. Ez ugyanakkor magyarázhatja, hogy miért regisztráltunk meglehetősen magas szintű elvándorlási szándékot, különösen a valószínűleg vagy biztosan külföldön dolgozni akarók esetében (47–60% között). A több nyelven kommunikálni tudó, szakmájukért elkötelezett fiatalok szívesebben kipróbálják magukat külföldön, akár tanulásról, akár munkáról van szó.

A kutatást egyfelől olyan módon lenne jó elmélyíteni, hogy a szakmai azonosulás mértéke mellett az önértékelés foka, a büszkeség, a helykötődés, nemzethez kötődés mértékének mint változóknak az interakcióját is megvizsgáljuk (ehhez az adatok már rendelkezésre állnak). Másfelől érdemes volna a diplomás almintára vonatkozóan is elvégezni a fenti elemzéseket.

A kutatást mindenképpen célszerű lenne kvalitatív vizsgálatokkal (pl. fókuszcsoportos interjúk) is kibővíteni, hasonlóan Pálinkó idézett munkájához, hogy pontosabb képet nyerjünk arról, milyen tényezők összejátéka vezet el a tartósabb külföldi munkához és letelepedési szándékhoz (pl. a szakmai ambíciókat miért külföldön érzik inkább megvalósíthatónak az elmenni szándékozók). Emellett a visszatérési szándék felmérése is igen fontos lenne, hiszen a válaszok azt sejtetik, hogy a fiatalok kétharmada még nem kötelezte el magát a végleges külföldi letelepedés mellett, inkább – attól az életszakasztól függően, ahol épp most tart – tanulmányait és munkavégzését viszonylag jól körülhatárolható időintervallumban tervezi Magyarországon kívül.

Irodalom

- Abrams, D. & Hogg, M. A. (1988). Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18 (4): 317–334.
- Ashforth B. E., & Mael F. A. (1989). Social Identity Theory and the Organization. *Academy of Management Review*, 14, 20–39.
- Bamber, E. M. & Iyer, V. M. 2002. Big5 Auditors' professional and organizational identification: consistency or conflict? *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 21: 21–38.
- Cheney, G. and Tompkins, P. (1987). Coming to Terms with Organizational Identification and Commitment. *Central States Speech Journal*, 38(1), 1–15.
- Clarke, M., Hyde, A. & Drennan, J. (2013). Professional identity in higher education. In: Kehm, B. M. & Teichler, U. (eds) *The academic profession in Europe: New tasks and new challenges*. Springer. 7–22.
- Csanády M. T. & Személyi L. (2006). Brain drain. Közelkép a diplomás magyarokról. *Századvég* 41 (3): 79–122.
- Csanády M. T., Kmetty Z., Kucsera T. G., Személyi L. & Tarján G. (2008). A magyar képzett migráció a rendszerváltás óta. *Magyar Tudomány*, 5: 603–616. <http://www.matud.iif.hu/08maj/11.html>
- Docquier, F. & Marfouk, A. (2005). *International migration by educational attainment (1990–2000)*. Release 1.0, 1.1. World Bank Policy Research Working Paper.
- Dorrington, Lindsey (2011–2012). Professional identity within a workplace community of practice. *Innervate*, 4: 168–184. <https://www.nottingham.ac.uk/english/documents/innervate/11-12/1112dorringtondiscourseanalysis.pdf>
- Dörnyei K. R. & Bauer A. (2014). A szervezeti identitás meghatározása, elemei és menedzselése. *Vezetéstudomány*, 45 (5): 2–11. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1558/1/vt_2014n5p2.pdf

- Grip, d. A., Fourage, D. & Sauermann, J. (2010). What affects international migration of European science and engineering graduates? *Economics in Innovation and New Technology*, 19 (5): 407–421.
- Grogger, J. & Hanson, G. H. 2015. Attracting talent: location choices of foreign-born PhDs in the US. *Journal of Labor Economics*, 33 (S1), US High-Skilled Immigration in the Global Economy (Part 2, July 2015): S5–S38. http://gps.ucsd.edu/_files/faculty/hanson/hanson_publication_immigration_attracting.pdf
- Hekman, D.R., Steensma, H.K., Bigley, G.A. & Hereford, J.F. (2009). Effects of Organizational and Professional Identification on the Relationship Between Administrators' Social Influence and Professional Employees' Adoption of New Work Behavior. *Journal of Applied Psychology*, 94: 1325–1335.
- Holmes, Janet (2006). *Gendered talk at work. Constructing social identity through workplace interaction*. Malden: Blackwell.
- Kiss Paszkál (2012). Büszkeség, önértékelés és elköteleződés: egy irányba mutatnak a csoportközi viselkedés alapvető erői? In Fülöp M. és Szabó É. (szerk.) *A pszichológia mint társadalomtudomány*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 353–370.
- Kiss P., Sinka L. & Czabán Cs. (2012). Szervezeti elköteleződés és teljesítménymotiváció a tanulmányi sikeresség háttérében. *Felsőoktatási Műhely*, 2012 (3): 39–50. http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2012_3/FeMu_2012_3_39-50.pdf
- Loi, R., Hang-yue, N. & Foley, S. (2004). The effect of professional identification on job attitudes: a study of lawyers in Hong Kong. *Organizational Analysis*, 12 (2): 109–128.
- Luhtanen, R.; Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18 (3): 302–318.
- Mael, F. & Ashforth, B. (1992). Alumni and their alma maters: A partial test of the reformulated model of organizational identification. *Journal of Organizational Behavior*, 13: 103–123.
- Mosca, I. & Wright, Robert R. (2010). National and international graduate migration flow. *Population*, 141: 36–53. http://www.researchgate.net/profile/Steve_Smallwood/publication/47357832_An_analysis_of_patient_register_data_in_the_Longitudinal_Study_-

[what does it tell us about the quality of the data/links/09e4150b3295c53d4c000000.pdf#page=36](http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2009_01/oldal31_42_palinko.pdf#page=36)

- Pálinkó É. (2009a). *Fiatal kutatók útja és szakmai identitása*. PhD értekezés. Budapest: Corvinus Egyetem. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/451/1/palinko_eva.pdf
- Pálinkó É. (2009b). A kutatói identitás és életpálya meghatározói. *Felsőoktatási Műhely*, 2009 (1): 31–42. https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2009_01/oldal31_42_palinko.pdf
- Richards, K. (2006). *Language and professional identity*. Basingstoke: Macmillan.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Saphier, R. & Simonovits, B. (2004). The Findings of Project Retour's Pilot Study on Returnees. http://www.powershow.com/view1/15519a-MjVjO/The_Findings_of_Project_Retours_Pilot_Study_on_Returnees_Lost_and_Found_Human_Capital_powerpoint_ppt_presentation
- SEEMIG (2014). A SEEMIG – Managing Migration in South East Europe transznacionális együttműködési projekt „Helyzetkép a magyarországi elvándorlásról” című sajtótájékoztatójának sajtóanyaga. Központi Statisztikai Hivatal. http://www.ksh.hu/docs/szolgaltatasok/sajtoszoba/seemig_sajto_reszletes.pdf
- Soon, J.-J. (2012.) Home is Where the Heart Is? Factors Determining International Students' Destination Country upon Completion of Studies Abroad. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38 (1): 147–162.
- Super, D. E. (1963). Toward making self concept theory operational. In D. E. Super, R. Starishevsky, N. Matlin & J. P. Jordaan (Eds.) *Career development: Self-concept theory*. New York: College Examination Board. 17–32.
- Személyi L. & Csanády M. (2011). Some sociological aspects of skilled migration from Hungary. *Acta Universitatis Sapientiae, Social Analysis* 1 (1): 27–46.
- Tajfel, H. (1978). Social Categorisation, Social Identity and Social Comparison. In H. Tajfel (ed.) *Differentiation between Social Groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press for European Association of Experimental Social Psychology, 61–76.

- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In Austin, W. G. & Worchel, S. (eds) *The social psychology of intergroup relations*. Brooks Cole, Monterey, CA. 33–47.
- Tóth E. (2006). A terepgyakorlatok hatása a szakmai identitás alakulására a szociálpedagógus képzésben. *Esély*, 2006 (1): 30–46.
http://www.esely.org/kiadvanyok/2006_1/TOTH.pdf
- Vargha A. (2008). Új statisztikai módszerekkel új lehetőségek: a ROPstat a pszichológiai kutatások szolgálatában. *Pszichológia*, 28 (1), 81–103.

MELLÉKLETEK

1. melléklet: A felhasznált kérdőív (I. külön a Külföldi tervek kérdőív 2015.pdf fájlban)

2. melléklet: Korrelációvizsgálat a Szakmai kollektív önértékelés skála fordított tételeinek kiszűrésére

Correlations

	k13.1	k13.2	k13.3	k13.4	k13.5	k13.6	k13.7	k13.8	k13.9	k13.10	k13.11	k13.12
k13.1 Pearson Correlation	1	,499**	-,506**	,573**	-,250**	-,180**	-,273**	,388**	,548**	-,251**	,678**	,471**
Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.2 Pearson Correlation	,499**	1	-,358**	,310**	-,090*	-,056	-,488**	,218**	,293**	-,502**	,454**	,230**
Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,020	,147	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.3 Pearson Correlation	-,506**	-,358**	1	-,282**	,292**	,142**	,382**	-,200**	-,304**	,294**	-,430**	-,280**
Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.4 Pearson Correlation	,573**	,310**	-,282**	1	-,230**	-,347**	-,091*	,270**	,719**	-,115**	,477**	,348**
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000	,019	,000	,000	,003	,000	,000
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.5 Pearson Correlation	-,250**	-,090*	,292**	-,230**	1	,179**	,095*	-,430**	-,210**	,118**	-,222**	-,213**
Sig. (2-tailed)	,000	,020	,000	,000		,000	,014	,000	,000	,002	,000	,000
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.6 Pearson Correlation	-,180**	-,056	,142**	-,347**	,179**	1	,005	-,067	-,321**	,041	-,145**	-,095*
Sig. (2-tailed)	,000	,147	,000	,000	,000		,890	,082	,000	,292	,000	,014
N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.7 Pearson Correlation	-,273**	-,488**	,382**	-,091*	,095*	,005	1	-,061	-,054	,626**	-,283**	-,050

	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,019	,014	,890		,117	,164	,000	,000	,198
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.8	Pearson Correlation	,388**	,218**	-,200**	,270**	-,430**	-,067	-,061	1	,380**	-,042	,398**	,272**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,082	,117		,000	,278	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.9	Pearson Correlation	,548**	,293**	-,304**	,719**	-,210**	-,321**	-,054	,380**	1	-,059	,499**	,362**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,164	,000		,127	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.10	Pearson Correlation	-,251**	-,502**	,294**	-,115**	,118**	,041	,626**	-,042	-,059	1	-,224**	-,033
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,003	,002	,292	,000	,278	,127		,000	,402
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.11	Pearson Correlation	,678**	,454**	-,430**	,477**	-,222**	-,145**	-,283**	,398**	,499**	-,224**	1	,381**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.12	Pearson Correlation	,471**	,230**	-,280**	,348**	-,213**	-,095*	-,050	,272**	,362**	-,033	,381**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,014	,198	,000	,000	,402	,000	
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

3. melléklet: A Szakmai kollektív önértékelés skála fordított tételeinek visszafordítását ellenőrző korrelációvizsgálat

Correlations

		k13.1	k13.2	k13.4	k13.8	k13.9	k13.11	k13.12	k13.3.n	k13.5.n	k13.6.n	k13.7.n	k13.10.n
k13.1	Pearson Correlation	1	,499**	,573**	,388**	,548**	,678**	,471**	,506**	,250**	,180**	,273**	,251**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666

k13.2	Pearson Correlation	,499**	1	,310**	,218**	,293**	,454**	,230**	,358**	,090*	,056	,488**	,502**
	Sig. (2- tailed)	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,020	,147	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.4	Pearson Correlation	,573**	,310**	1	,270**	,719**	,477**	,348**	,282**	,230**	,347**	,091*	,115**
	Sig. (2- tailed)	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,019	,003
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.8	Pearson Correlation	,388**	,218**	,270**	1	,380**	,398**	,272**	,200**	,430**	,067	,061	,042
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,082	,117	,278
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.9	Pearson Correlation	,548**	,293**	,719**	,380**	1	,499**	,362**	,304**	,210**	,321**	,054	,059
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,164	,127
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.11	Pearson Correlation	,678**	,454**	,477**	,398**	,499**	1	,381**	,430**	,222**	,145**	,283**	,224**
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.12	Pearson Correlation	,471**	,230**	,348**	,272**	,362**	,381**	1	,280**	,213**	,095*	,050	,033
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,014	,198	,402
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.3.n	Pearson Correlation	,506**	,358**	,282**	,200**	,304**	,430**	,280**	1	,292**	,142**	,382**	,294**
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.5.n	Pearson Correlation	,250**	,090*	,230**	,430**	,210**	,222**	,213**	,292**	1	,179**	,095*	,118**

	Sig. (2-tailed)	,000	,020	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,014	,002
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.6.n	Pearson Correlation	,180**	,056	,347**	,067	,321**	,145**	,095*	,142**	,179**	1	,005	,041
	Sig. (2-tailed)	,000	,147	,000	,082	,000	,000	,014	,000	,000		,890	,292
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.7.n	Pearson Correlation	,273**	,488**	,091*	,061	,054	,283**	,050	,382**	,095*	,005	1	,626**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,019	,117	,164	,000	,198	,000	,014	,890		,000
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666
k13.10.n	Pearson Correlation	,251**	,502**	,115**	,042	,059	,224**	,033	,294**	,118**	,041	,626**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,003	,278	,127	,000	,402	,000	,002	,292	,000	
	N	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666	666

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

4. melléklet: A Szakmai kollektív önértékelés skála megbízhatósági vizsgálatának eredménye

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,819	12

5. melléklet: A Szakmai kollektív önértékelési skála skálaátlagaira vonatkozó gyakorisági táblázat

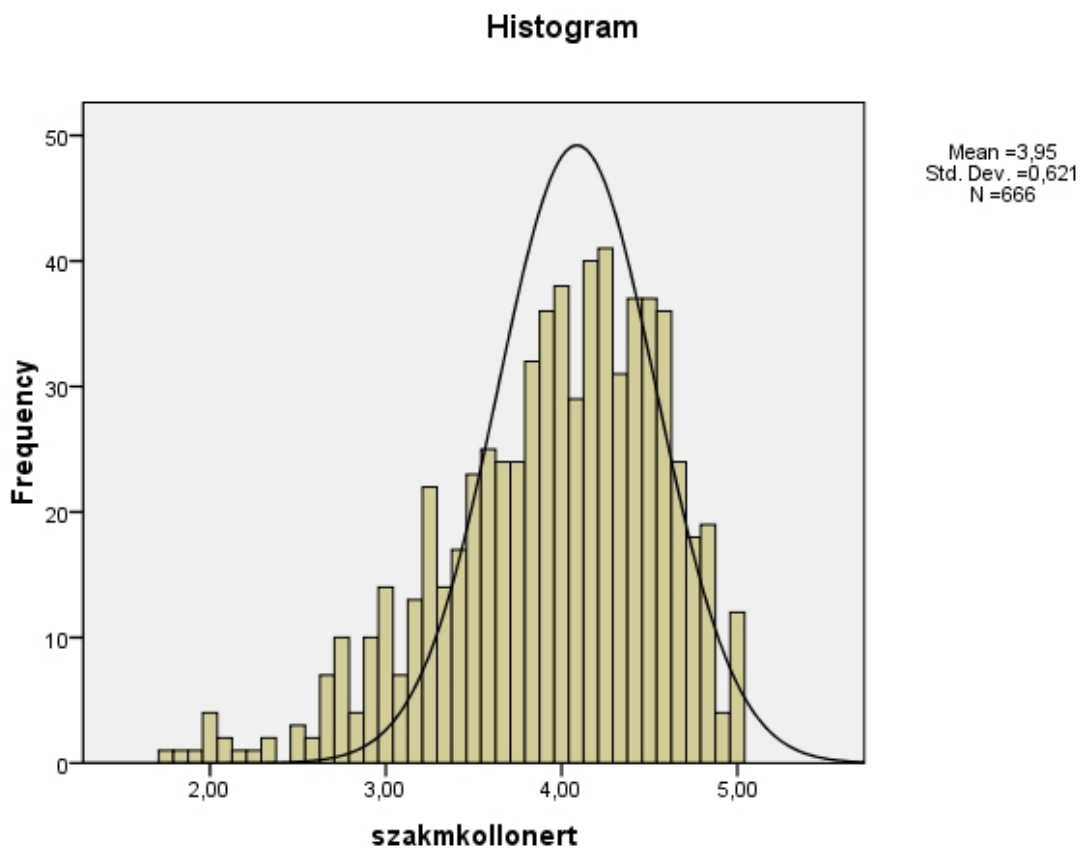
szakmkollonert

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,75	1	,2	,2	,2

1,83	1	,2	,2	,3
1,92	1	,2	,2	,5
2,00	4	,6	,6	1,1
2,08	2	,3	,3	1,4
2,17	1	,2	,2	1,5
2,25	1	,2	,2	1,7
2,33	2	,3	,3	2,0
2,50	3	,5	,5	2,4
2,58	2	,3	,3	2,7
2,67	7	1,1	1,1	3,8
2,75	10	1,5	1,5	5,3
2,83	4	,6	,6	5,9
2,92	10	1,5	1,5	7,4
3,00	14	2,1	2,1	9,5
3,08	7	1,1	1,1	10,5
3,17	13	2,0	2,0	12,5
3,25	22	3,3	3,3	15,8
3,33	14	2,1	2,1	17,9
3,42	17	2,6	2,6	20,4
3,50	23	3,5	3,5	23,9
3,58	25	3,8	3,8	27,6
3,67	24	3,6	3,6	31,2
3,75	24	3,6	3,6	34,8
3,83	32	4,8	4,8	39,6
3,92	36	5,4	5,4	45,0
4,00	38	5,7	5,7	50,8
4,08	29	4,4	4,4	55,1
4,17	40	6,0	6,0	61,1
4,25	41	6,2	6,2	67,3
4,33	31	4,7	4,7	71,9
4,42	37	5,6	5,6	77,5
4,50	37	5,6	5,6	83,0
4,58	36	5,4	5,4	88,4

4,67	24	3,6	3,6	92,0
4,75	18	2,7	2,7	94,7
4,83	19	2,9	2,9	97,6
4,92	4	,6	,6	98,2
5,00	12	1,8	1,8	100,0
Total	666	100,0	100,0	

6. melléklet: A Szakmai kollektív önértékelési skála skálaátlagainak gyakorisági eloszlása

7. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintjeinek (1-3) gyakorisági megoszlása a mintában

szakmkollonertALMAG

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	1,00	42	6,8	6,8	6,8
	2,00	228	37,1	37,1	44,0
	3,00	344	56,0	56,0	100,0
Total		614	100,0	100,0	

8. melléklet A szakterületek gyakorisági megoszlása aszerint, hogy természettudományi, gazdasági vagy műszaki (1), illetve ezeken kívüli területen (2) dolgozik-e a v. sz.

szakterulet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	177	36,9	36,9	36,9
	2,00	303	63,1	63,1	100,0
Total		480	100,0	100,0	

9. melléklet: A nyelvtudás szintjének gyakorisági megoszlása a mintában

nyelvtudas

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	29	6,0	6,0	6,0
	2,00	91	19,0	19,0	25,0
	3,00	360	75,0	75,0	100,0
Total		480	100,0	100,0	

10. melléklet: A saját tanulmányi átlag értékeinek gyakorisági megoszlása a mintában

tanatlag

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	27	5,6	5,6	5,6
	2,00	352	73,3	73,3	79,0

3,00	101	21,0	21,0	100,0
Total	480	100,0	100,0	

11. melléklet: Az egyetemhez kapcsolódóan végzett tudományos teljesítmény értékeinek gyakorisági megoszlása a mintában

egytudtelj

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	131	27,3	27,3	27,3
	2,00	147	30,6	30,6	57,9
	3,00	202	42,1	42,1	100,0
Total		480	100,0	100,0	

12. melléklet: Erasmus diákcserereprogramban résztvettek (2) és részt nem vettek (1) gyakorisági megoszlása a mintában

erasmus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	391	81,5	81,5	81,5
	2,00	89	18,5	18,5	100,0
Total		480	100,0	100,0	

13. melléklet: Átlag- és medián- és szórásértékek a 23.1-5 alkérdésekre vonatkozóan

Statistics

		k23.1	k23.2	k23.3	k23.4	k23.5
N	Valid	480	480	480	480	480
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,29	1,91	2,65	2,41	2,12
Median		2,00	2,00	3,00	2,00	2,00
Std. Deviation		1,046	,913	,990	,985	,953

14. melléklet: A „Tervezem, hogy pár hétre vagy hónapra külföldre megyek tanulni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.1-es alkérdés)

k23.1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	134	27,9	27,9	27,9
	2	149	31,0	31,0	59,0
	3	119	24,8	24,8	83,8
	4	78	16,3	16,3	100,0
	Total	480	100,0	100,0	

15. melléklet: A „Tervezem, hogy pár évre külföldre megyek tanulni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.2-es alkérdés)

k23.2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	186	38,8	38,8	38,8
	2	185	38,5	38,5	77,3
	3	73	15,2	15,2	92,5
	4	36	7,5	7,5	100,0
	Total	480	100,0	100,0	

16. melléklet: A „Tervezem, hogy pár hétre vagy hónapra külföldre megyek dolgozni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.3-as alkérdés)

k23.3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	77	16,0	16,0	16,0

2	119	24,8	24,8	40,8
3	181	37,7	37,7	78,5
4	103	21,5	21,5	100,0
Total	480	100,0	100,0	

17. melléklet: A „Tervezem, hogy pár évre külföldre megyek dolgozni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.4-es alkérdés)

k23.4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	102	21,3	21,3	21,3
2	149	31,0	31,0	52,3
3	157	32,7	32,7	85,0
4	72	15,0	15,0	100,0
Total	480	100,0	100,0	

18. melléklet: A „Külföldön szeretnék élni” kijelentésre adott válaszok gyakorisági megoszlása (23.5-ös alkérdés)

k23.5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	147	30,6	30,6	30,6
2	173	36,0	36,0	66,7
3	115	24,0	24,0	90,6
4	45	9,4	9,4	100,0
Total	480	100,0	100,0	

19. melléklet: A normalitásvizsgálat eredményei a függő változó alváltozóira vonatkozóan

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
k23.1	,200	480	,000	,864	480	,000
k23.2	,236	480	,000	,820	480	,000
k23.3	,231	480	,000	,872	480	,000
k23.4	,201	480	,000	,878	480	,000
k23.5	,217	480	,000	,858	480	,000

a. Lilliefors Significance Correction

20. melléklet: **A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a szakterület független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.1 kérdés)**

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.1

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	4,728 ^a	5	,946	,864	,505	,009
Intercept	503,566	1	503,566	460,035	,000	,493
szakmkollonertALMAG	2,103	2	1,051	,960	,383	,004
szakterulet	,088	1	,088	,080	,777	,000
szakmkollonertALMAG * szakterulet	,172	2	,086	,079	,924	,000
Error	518,853	474	1,095			
Total	3049,000	480				
Corrected Total	523,581	479				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = -,001)

21. melléklet: **A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a szakterület független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.2 kérdés)**

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.2

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
--------	-------------------------	----	-------------	---	------	---------------------

Corrected Model	1,726 ^a	5	,345	,411	,841	,004
Intercept	379,209	1	379,209	451,881	,000	,488
szakmkollonertALMAG	,091	2	,046	,054	,947	,000
szakterulet	,015	1	,015	,018	,894	,000
szakmkollonertALMAG * szakterulet	,413	2	,206	,246	,782	,001
Error	397,772	474	,839			
Total	2159,000	480				
Corrected Total	399,498	479				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = -,006)

22. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a szakterület független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.3 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.3

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	11,690 ^a	5	2,338	2,419	,035	,025
Intercept	718,006	1	718,006	742,925	,000	,610
szakmkollonertALMAG	1,120	2	,560	,580	,561	,002
szakterulet	1,423	1	1,423	1,472	,226	,003
szakmkollonertALMAG * szakterulet	,346	2	,173	,179	,836	,001
Error	458,101	474	,966			
Total	3830,000	480				
Corrected Total	469,792	479				

a. R Squared = ,025 (Adjusted R Squared = ,015)

23. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a szakterület független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.4 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.4

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	9,474 ^a	5	1,895	1,974	,081	,020
Intercept	600,988	1	600,988	626,050	,000	,569
szakmkollonertALMAG	3,259	2	1,629	1,697	,184	,007
szakterulet	1,754	1	1,754	1,827	,177	,004
szakmkollonertALMAG * szakterulet	,402	2	,201	,209	,811	,001
Error	455,024	474	,960			
Total	3263,000	480				
Corrected Total	464,498	479				

a. R Squared = ,020 (Adjusted R Squared = ,010)

24. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a szakterület független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.5 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.5

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	2,779 ^a	5	,556	,610	,693	,006
Intercept	488,404	1	488,404	535,624	,000	,531
szakmkollonertALMAG	,388	2	,194	,213	,808	,001
szakterulet	,252	1	,252	,277	,599	,001
szakmkollonertALMAG * szakterulet	1,484	2	,742	,814	,444	,003
Error	432,213	474	,912			
Total	2594,000	480				
Corrected Total	434,992	479				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = -,004)

25. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a nyelvtudás független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.1 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.1

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	21,661 ^a	8	2,708	2,541	,010	,041
Intercept	373,888	1	373,888	350,855	,000	,427
szakmkollonertALMAG	3,528	2	1,764	1,655	,192	,007
nyelvtudas	10,885	2	5,443	5,107	,006	,021
szakmkollonertALMAG * nyelvtudas	2,012	4	,503	,472	,756	,004
Error	501,921	471	1,066			
Total	3049,000	480				
Corrected Total	523,581	479				

a. R Squared = ,041 (Adjusted R Squared = ,025)

26. melléklet: A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **nyelvtudás független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra** (23.2 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.2

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	8,095 ^a	8	1,012	1,218	,286	,020
Intercept	294,210	1	294,210	354,043	,000	,429
szakmkollonertALMAG	,658	2	,329	,396	,673	,002
nyelvtudas	5,309	2	2,654	3,194	,042	,013
szakmkollonertALMAG * nyelvtudas	1,083	4	,271	,326	,861	,003
Error	391,402	471	,831			
Total	2159,000	480				
Corrected Total	399,498	479				

a. R Squared = ,020 (Adjusted R Squared = ,004)

27. melléklet: A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **nyelvtudás független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra** (23.3 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.3

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	21,791 ^a	8	2,724	2,864	,004	,046
Intercept	549,873	1	549,873	578,102	,000	,551
szakmkollonertALMAG	5,095	2	2,548	2,678	,070	,011
nyelvtudas	11,047	2	5,523	5,807	,003	,024
szakmkollonertALMAG * nyelvtudas	7,296	4	1,824	1,918	,106	,016
Error	448,001	471	,951			
Total	3830,000	480				
Corrected Total	469,792	479				

a. R Squared = ,046 (Adjusted R Squared = ,030)

28. melléklet: A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **nyelvtudás független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra** (23.4 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.4

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	19,661 ^a	8	2,458	2,602	,009	,042
Intercept	455,315	1	455,315	482,095	,000	,506
szakmkollonertALMAG	6,212	2	3,106	3,289	,038	,014
nyelvtudas	7,406	2	3,703	3,921	,020	,016
szakmkollonertALMAG * nyelvtudas	5,291	4	1,323	1,401	,233	,012
Error	444,837	471	,944			
Total	3263,000	480				
Corrected Total	464,498	479				

a. R Squared = ,042 (Adjusted R Squared = ,026)

29. melléklet: A **szakmai kollektív önértékelés szintje** (szakmkollonertALMAG) és a **nyelvtudás független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra** (23.5 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.5

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	9,260 ^a	8	1,157	1,281	,251	,021
Intercept	387,171	1	387,171	428,339	,000	,476
szakmkollonertALMAG	,755	2	,378	,418	,659	,002
nyelvtudas	3,781	2	1,890	2,091	,125	,009
szakmkollonertALMAG * nyelvtudas	2,531	4	,633	,700	,592	,006
Error	425,732	471	,904			
Total	2594,000	480				
Corrected Total	434,992	479				

a. R Squared = ,021 (Adjusted R Squared = ,005)

30. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a tanulmányi átlag független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.1 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.1

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	24,426 ^a	8	3,053	2,881	,004	,047
Intercept	452,713	1	452,713	427,177	,000	,476
szakmkollonertALMAG	1,961	2	,980	,925	,397	,004
tanatlag	12,861	2	6,431	6,068	,003	,025
szakmkollonertALMAG * tanatlag	12,190	4	3,048	2,876	,023	,024
Error	499,155	471	1,060			
Total	3049,000	480				
Corrected Total	523,581	479				

a. R Squared = ,047 (Adjusted R Squared = ,030)

31. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a tanulmányi átlag független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.2 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.2

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	18,606 ^a	8	2,326	2,876	,004	,047
Intercept	349,638	1	349,638	432,352	,000	,479
szakmkollonertALMAG	3,048	2	1,524	1,884	,153	,008
tanatlag	6,700	2	3,350	4,142	,016	,017
szakmkollonertALMAG * tanatlag	8,432	4	2,108	2,607	,035	,022
Error	380,892	471	,809			
Total	2159,000	480				
Corrected Total	399,498	479				

a. R Squared = ,047 (Adjusted R Squared = ,030)

32. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a tanulmányi átlag független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.3 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.3

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	21,986 ^a	8	2,748	2,891	,004	,047
Intercept	614,418	1	614,418	646,242	,000	,578
szakmkollonertALMAG	1,267	2	,634	,666	,514	,003
tanatlag	6,896	2	3,448	3,627	,027	,015
szakmkollonertALMAG * tanatlag	17,286	4	4,322	4,545	,001	,037
Error	447,806	471	,951			
Total	3830,000	480				
Corrected Total	469,792	479				

a. R Squared = ,047 (Adjusted R Squared = ,031)

33. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a tanulmányi átlag független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.4 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.4

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	24,460 ^a	8	3,058	3,273	,001	,053
Intercept	519,200	1	519,200	555,733	,000	,541
szakmkollonertALMAG	2,285	2	1,142	1,223	,295	,005
tanatlag	10,136	2	5,068	5,424	,005	,023
szakmkollonertALMAG * tanatlag	16,599	4	4,150	4,442	,002	,036
Error	440,037	471	,934			
Total	3263,000	480				
Corrected Total	464,498	479				

a. R Squared = ,053 (Adjusted R Squared = ,037)

34. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a tanulmányi átlag független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.5 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.5

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	9,579 ^a	8	1,197	1,326	,228	,022
Intercept	423,872	1	423,872	469,294	,000	,499
szakmkollonertALMAG	,390	2	,195	,216	,806	,001
tanatlag	3,586	2	1,793	1,985	,138	,008
szakmkollonertALMAG * tanatlag	1,638	4	,410	,453	,770	,004
Error	425,413	471	,903			
Total	2594,000	480				
Corrected Total	434,992	479				

a. R Squared = ,022 (Adjusted R Squared = ,005)

35. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a az egyetemi tudományos teljesítmény független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.1 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.1

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	18,068 ^a	8	2,259	2,104	,034	,035
Intercept	770,406	1	770,406	717,808	,000	,604
szakmkollonertALMAG	4,194	2	2,097	1,954	,143	,008
egytudtelj	2,344	2	1,172	1,092	,336	,005
szakmkollonertALMAG * egytudtelj	8,564	4	2,141	1,995	,094	,017
Error	505,513	471	1,073			
Total	3049,000	480				
Corrected Total	523,581	479				

a. R Squared = ,035 (Adjusted R Squared = ,018)

36. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a az egyetemi tudományos teljesítmény független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.2 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.2

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	3,714 ^a	8	,464	,552	,817	,009
Intercept	572,671	1	572,671	681,503	,000	,591
szakmkollonertALMAG	,525	2	,263	,312	,732	,001
egytudtelj	,499	2	,249	,297	,743	,001
szakmkollonertALMAG * egytudtelj	1,255	4	,314	,373	,828	,003
Error	395,784	471	,840			
Total	2159,000	480				

Corrected Total	399,498	479				
-----------------	---------	-----	--	--	--	--

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = -,008)

37. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a az egyetemi tudományos teljesítmény független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.3 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.3

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	3,397 ^a	8	,425	,429	,904	,007
Intercept	1090,506	1	1090,506	1101,274	,000	,700
szakmkollonertALMAG	1,555	2	,777	,785	,457	,003
egy tudtelj	,369	2	,184	,186	,830	,001
szakmkollonertALMAG * egy tudtelj	,993	4	,248	,251	,909	,002
Error	466,395	471	,990			
Total	3830,000	480				
Corrected Total	469,792	479				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = -,010)

38. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a az egyetemi tudományos teljesítmény független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.4 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.4

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	8,162 ^a	8	1,020	1,053	,395	,018
Intercept	893,009	1	893,009	921,704	,000	,662
szakmkollonertALMAG	3,551	2	1,775	1,832	,161	,008
egy tudtelj	2,354	2	1,177	1,215	,298	,005
szakmkollonertALMAG * egy tudtelj	,880	4	,220	,227	,923	,002

Error	456,336	471	,969		
Total	3263,000	480			
Corrected Total	464,498	479			

a. R Squared = ,018 (Adjusted R Squared = ,001)

39. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és a az egyetemi tudományos teljesítmény független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.5 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.5

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	6,725 ^a	8	,841	,924	,496	,015
Intercept	726,721	1	726,721	799,234	,000	,629
szakmkollonertALMAG	,186	2	,093	,102	,903	,000
egytudtelj	,948	2	,474	,521	,594	,002
szakmkollonertALMAG * egytudtelj	4,346	4	1,086	1,195	,312	,010
Error	428,267	471	,909			
Total	2594,000	480				
Corrected Total	434,992	479				

a. R Squared = ,015 (Adjusted R Squared = -,001)

40. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándéokra (23.1 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.1

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	26,444 ^a	5	5,289	5,043	,000	,051
Intercept	375,377	1	375,377	357,907	,000	,430
szakmkollonertALMAG	,364	2	,182	,174	,841	,001
erasmus	12,510	1	12,510	11,928	,001	,025

szakmkollonertALMAG *	3,257	2	1,629	1,553	,213	,007
erasmus						
Error	497,137	474	1,049			
Total	3049,000	480				
Corrected Total	523,581	479				

a. R Squared = ,051 (Adjusted R Squared = ,040)

41. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.2 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.2

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	11,997 ^a	5	2,399	2,935	,013	,030
Intercept	285,044	1	285,044	348,673	,000	,424
szakmkollonertALMAG	2,196	2	1,098	1,343	,262	,006
erasmus	9,575	1	9,575	11,713	,001	,024
szakmkollonertALMAG * erasmus	4,665	2	2,332	2,853	,059	,012
Error	387,500	474	,818			
Total	2159,000	480				
Corrected Total	399,498	479				

a. R Squared = ,030 (Adjusted R Squared = ,020)

42. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.3 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.3

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	20,393 ^a	5	4,079	4,302	,001	,043
Intercept	499,535	1	499,535	526,880	,000	,526

szakmkollonertALMAG	2,099	2	1,050	1,107	,331	,005
erasmus	10,795	1	10,795	11,386	,001	,023
szakmkollonertALMAG *	3,145	2	1,573	1,659	,192	,007
erasmus						
Error	449,399	474	,948			
Total	3830,000	480				
Corrected Total	469,792	479				

a. R Squared = ,043 (Adjusted R Squared = ,033)

43. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.4 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.4

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	24,951 ^a	5	4,990	5,381	,000	,054
Intercept	431,283	1	431,283	465,089	,000	,495
szakmkollonertALMAG	4,258	2	2,129	2,296	,102	,010
erasmus	13,453	1	13,453	14,508	,000	,030
szakmkollonertALMAG *	4,490	2	2,245	2,421	,090	,010
erasmus						
Error	439,546	474	,927			
Total	3263,000	480				
Corrected Total	464,498	479				

a. R Squared = ,054 (Adjusted R Squared = ,044)

44. melléklet: A szakmai kollektív önértékelés szintje (szakmkollonertALMAG) és az Erasmus-részvétel független változói együtt hogyan hatnak az elvándorlási szándékra (23.5 kérdés)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable:k23.5

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	8,179 ^a	5	1,636	1,817	,108	,019
Intercept	275,762	1	275,762	306,249	,000	,393
szakmkollonertALMAG	1,570	2	,785	,872	,419	,004
erasmus	,374	1	,374	,415	,520	,001
szakmkollonertALMAG * erasmus	1,605	2	,802	,891	,411	,004
Error	426,813	474	,900			
Total	2594,000	480				
Corrected Total	434,992	479				

a. R Squared = ,019 (Adjusted R Squared = ,008)

45. melléklet: Spearman rangkorreláció a szakterület, nyelvtudás és szakmai kollektív önértékelés szintjére és a függő változókra (23.3-23.4) vonatkozóan

Correlations

		szakterület	k23.3	k23.4	k23.5	nyelvtudás	szakmkollonertALMAG	erasmus
Spearman's rho	Correlation	1,000	-,157*	-,112*	-,014	,036	-,059	-,062
	Coefficient		,157*	,112*				
	Sig. (2-tailed)		,000	,010	,745	,404	,176	,153
	N	528	528	528	528	528	528	528
k23.3	Correlation	-,157**	1,000	,650*	,407*	,158**	,052	,195**
	Coefficient			,650*	,407*			
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,233	,000
	N	528	528	528	528	528	528	528
k23.4	Correlation	-,112**	,650*	1,000	,625*	,180**	,056	,187**
	Coefficient				,625*			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,233	,000
	N	528	528	528	528	528	528	528

	Sig. (2-tailed)	,010	,000	,000	,000	,200	,000
	N	528	528	528	528	528	528
k23.5	Correlation Coefficient	,014	,407*	,625*	1,000	,133**	-,013
	Sig. (2-tailed)	,745	,000	,000	,002	,768	,001
	N	528	528	528	528	528	528
nyelvtudas	Correlation Coefficient	,036	,158*	,180*	,133*	1,000	,099*
	Sig. (2-tailed)	,404	,000	,000	,002	,023	,001
	N	528	528	528	528	528	528
szakmollonertALM AG	Correlation Coefficient	-,059	,052	,056	-,013	,099*	1,000
	Sig. (2-tailed)	,176	,233	,200	,768	,023	,838
	N	528	528	528	528	528	528
erasmus	Correlation Coefficient	-,062	,195*	,187*	,141*	,138**	-,009
	Sig. (2-tailed)	,153	,000	,000	,001	,001	,838
	N	528	528	528	528	528	528

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

